

УДК 342.922

НАСІННИЦТВО ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ SEED GROWING AS THE OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

Ярошенко А.С.,
*аспірант кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності ОВС
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Розкрито зміст поняття «насіництво». Проаналізовано різні підходи до визначення правового регулювання в сфері насінництва. На підставі проведеного аналізу розкрито поняття насінництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: насінництво, об'єкт, правове регулювання, насіння, адміністративно-правове регулювання.

Раскрыто содержание понятия «семеноводство». Проанализированы различные подходы к определению правового регулирования в сфере семеноводства. На основании проведенного анализа раскрыто понятие семеноводства как объекта административно-правового регулирования.

Ключевые слова: семеноводство, объект, правовое регулирование, семена, административно-правовое регулирование.

The content of the notion «seed growing» has been disclosed. Different approaches to defining the legal regulation in the sphere of seed growing have been analyzed. On the basis of the taken analysis the notion of seed growing as the object of administrative and legal regulation has been revealed.

Key words: seed growing, object, legal regulation, seeds, administrative and legal regulation.

Постановка проблеми. Насінництво є основою сільськогосподарського виробництва, від якої залежить продовольча безпека країни. Насінництво виконує різноманітні функції в сільському господарстві, зокрема сприяє розвитку сільських районів, забезпеченню продовольчої безпеки, збереженню біорізноманіття, розвитку бізнесу, знань і технологій, культури, завдяки чому відіграє стратегічну роль в розбудові держави в цілому. В українському законодавстві використовуються терміни насіння та садивний матеріал, що стосується культурних рослин, в біологічному сенсі, і використовується для визначення будь-якого типу посадкового матеріалу, який призначений для використання у виробництві, тобто генеративних або вегетативних органів (частин) рослин, наприклад: корені, бульби, цибулини, живці, кореневища та насіння. Головною умовою насінництва є втручання людини в процеси формування насіння рослинним організмом. Тобто насіння диких родичів культурних рослин розглядаються тільки тоді, коли питання стосується збереження природного біорізноманіття.

Зважаючи на вирішальну роль насінництва в забезпеченні добробуту людини, перед адміністративно-правовою наукою постало питання необхідності формування цілісного погляду на таку галузь агропромислового комплексу, як насінництво, задля вироблення належної державної політики у цій сфері.

Розвиток адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, знаходиться під впливом різних міжнародних угод, які не обов'язково напряму орієнтовані саме на систем насінництва та розсадництва, часто вони будучи безпосередньо пов'язані з іншими питаннями, як наприклад збереження біорізноманіття, розвиток торгівлі та культури, можуть відігравати помітний вплив на формування насінницьких систем при реалізації через національне законодавство.

Стан дослідження. Питання насінництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання досліджувалася такими вченими у галузі теорії держави і права, адміністративного та аграрного права, як В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, В.С. Нерсесянц, О.Ф. Скакун, В.П. Станіславський, С.Г. Стеценко та іншими. Проте питання насінництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання залишається недостатньо вивченим, а тому актуальним і таким, що потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає в розкритті насінництва як об'єкту адміністративно-правового регулювання. Відповідно, новизна роботи полягає у подальшому розвитку правових засад насінництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання та системи суспільних відносин, які виникають щодо виробництва насіння і садивного матеріалу сортів культурних рослин, сертифікації та здійснення державного контролю у процесі його обігу.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сучасний стан галузі насінництва в Україні, необхідно, насамперед, визначитися з юридичним розумінням двох ключових понять, що складають суть даного питання: «насіння» та «садивний матеріал». Вітчизняне законодавство надає різні визначення поняттю терміну «насіння». Так, у законі України «Про насіння і садивний матеріал» насіння визначається як генеративні і вегетативні органи рослин, що використовуються для їх відтворення, а садивний матеріал, у свою чергу, як рослини та їх вегетативні органи (частини), придатні для відтворення цілісного організму рослин [1]. У свою чергу, закон України «Про карантин рослин» дає визначення насіння як насінневого матеріалу, не призначеного для споживання та переробки [2].

У різній науковій літературі існують відмінні підходи до визначення змісту терміну насінництво. Значимо деякі з них.

Насінництво – система державних заходів для забезпечення сільського господарства високоякісним сортовим і гібридним насінням та садивним матеріалом [3, с. 453].

Насінництво – це розмноження сортового насіння при збереженні його сортових, біологічних і господарських показників, які були при виведенні та оцінці сорту [4, с. 13].

Насінництво – це спеціальна галузь сільськогосподарського виробництва, яка реалізує досягнення селекції шляхом розмноження насіння нових високоврожайних сортів і впровадження їх у виробництво [5].

Правові засади регулювання в галузі насінництва визначаються Конституцією України, Законом України «Про насіння та садивний матеріал» від 2002 р., Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» від 1993 р., Законом України «Про захист рослин» від 1998 р., Законом України «Про карантин рослин» від 1993 р. та іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами. Закон України «Про насіння та садивний матеріал» визначає основні засади виробництва та обігу насіння і садивного матеріалу, а також порядок здійснення державного контролю за ними. Також, варто зазначити, що дія вищезгаданого закону не поширюється на обіг насіння і садивного матеріалу генетично модифікованих організмів (рослин), що регулюється спеціальним законодавством [1].

У ст. 1 Закону України «Про насіння та садивний матеріал» надано визначення насінництву, як галузі рослинництва, що забезпечує виробництво насіння і садивного матеріалу сортів культурних рослин, сертифікацію та здійснення державного контролю у процесі його обігу. Також у вищенаведеному законі визначається система насінництва та розсадництва, як комплекс взаємопов'язаних організаційних, наукових і агротехнічних заходів, спрямованих на забезпечення виробництва, реалізації та використання насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських, лісових, декоративних та лікарських рослин. Система насінництва та розсадництва складається з ланок

добазового, базового і сертифікованого насінництва та розсадництва, державного резервного насінневого фондів колекційних маточних насаджень багаторічних рослин [1].

Право на виробництво добазового, базового та сертифікованого насіння, гібридів першого покоління, вихідного, базового та сертифікованого садивного матеріалу багаторічних рослин, культури меристем (in vitro), садивного матеріалу однорічних культур надається суб'єктам насінництва та розсадництва, які за результатами атестації внесені до Реєстру виробників. Положення про Реєстр виробників, порядок проведення відповідної атестації затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, а саме Міністерством аграрної політики та продовольства України. Суб'єкти насінництва та розсадництва, не внесені до Реєстру виробників, не мають права виробляти насіння і садивний матеріал для реалізації [1]. Порядок ведення вищезгаданого реєстру визначається Положенням про Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу, затвердженим наказом Мінагрополітики № 115, від 20.02.2013.

Об'єкт розуміють як явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага та ін.; предмет наукового дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [6, с. 392].

Правовим регулюванням є форма реалізації функцій держави, як особливого органу управління загальними справами суспільства, а також його складових частин. Характерною рисою правового регулювання є те, що йому притаманний державно-владний характер, тобто санкціонується та здійснюється державою. Проблемність визначення терміну «правове регулювання» пояснюється складністю та історичною динамікою змісту даного правового явища, що призвело до того, що у юридичній літературі не склалося єдиного підходу до визначення даного поняття.

Науковці по-різному підходять до визначення правового регулювання. Так, В.С. Нерсисянц визначає його як відповідну вимогам принципу формальної рівності форму упорядкування суспільних відносин шляхом офіційно-владного встановлення різних загальнообов'язкових правил (норм) поведінки людей та їх взаємовідносин [7].

С.С. Алексєєв під правовим регулюванням розуміє здійснення за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) результативного нормативно-організаційного впливу на суспільні відносини в цілях їх упорядкування, охорони, розвитку у відповідності з суспільними потребами даного соціального устрою [8].

О.Ф. Скакун визначає правове регулювання, як здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток [9, с. 488]. Виходячи з логічних роздумів можна стверджувати, що адміністративно-правове

регулювання є більш вузьким поняттям порівняно з поняттям правового регулювання. Так, С.Г. Стеценко визначає механізм адміністративно-правового регулювання, як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [10, с. 66].

Отже, беручи до уваги вищезазначене слід зауважити, що вчені не мають однотайного підходу стосовно визначення правового регулювання та його змісту, втім кожним з них додано щось своє у розуміння даного поняття та розвитку юридичної думки з цього питання.

Аналізуючи базисні теоретичні положення вищезгаданих науковців, сформулюємо специфічні ознаки правового регулювання як вихідного положення адміністративно-правового регулювання насінництва, що є різновидом соціального регулювання зі специфічними рисами, яке характеризується загальністю, обов'язковістю, конкретністю, державною примусовістю, стабільністю і прогнозованістю; це один із засобів державного впливу на суспільні відносини з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб та публічного інтересу суспільства і держави; являє собою систему, здійснюється за допомогою різноманітних елементів: норм права, правових відносин, актів тлумачення і застосування правових норм та ін., при цьому норма права є основою правового регулювання; характеризується наявністю специфічного предмету, методів, видів та стадій впливу на суспільні відносини з метою їх урегулювання; предметом правового регулювання є суспільні відносини, пов'язані з виробництвом насіння і садивного матеріалу сортів і гібридів культурних рослин,

сертифікацією та здійсненням державного контролю у процесі його обігу, впорядкування яких неможливо забезпечити без норм права; метод правового регулювання – це сукупність юридичних способів забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб; до типів правового регулювання відносять загальний дозвіл та звільнення від заборони, до стадій – правова регламентація, конкретизація прав і обов'язків та фактична реалізація [11].

Ґрунтуючись на базисних визначеннях правового регулювання та основоположних його ознаках, надамо визначення адміністративно-правовому регулюванню в галузі насінництва як сукупності визначальних засобів державного впливу на суспільні відносини: правові відносини, норми права, акти тлумачення і застосування правових норм тощо, з ціллю забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб та публічного інтересу держави і суспільства, що характеризується наявністю специфічного предмета, методів, типів та стадій впливу на суспільні відносини з метою їх урегулювання.

Висновки. Можна стверджувати, що насінництво є об'єктом адміністративно-правового регулювання, визначається як система суспільних відносин щодо здійснення комплексу взаємопов'язаних організаційних, наукових і агротехнічних заходів, спрямованих на забезпечення виробництва, реалізації та використання насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських, лісових, декоративних та лікарських рослин, які регулюються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, держави й суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про насіння і садивний матеріал : Закон України від 26.12.2002 № 411-IV, зі змін. та доп. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 13, ст. 92.
2. Про карантин рослин : Закон України від 30.06.1993 № 3348-XII, зі змін. та доп. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 34, ст. 352.
3. Кириченко В.В. Спеціальна селекція і насінництво польових культур : навчальний посібник / В.В. Кириченко, Н.І. Рябчун, М.І. Єльніков та ін. – Харків : Харків, 2010. – 462 с.
4. Шеманьов В.І. Насінництво польових культур / В.І. Шеманьов, Н.І. Ковалевська, В.В. Мороз. – Дніпропетровськ : ДДАУ, 2004. – 232 с.
5. Кіндрок М.О. Насінництво й насіннезнавство зернових культур / М.О. Кіндрок. – К. : Аграрна наука, 2003. – 240 с.
6. Яременко В.Я. Новий тлумачний словник української мови / В.Я. Яременко, О.М. Сліпушко. – в трьох томах. – К. : Аконіт, 2001. – Т. 1. – 2001. – 926 с.
7. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства : учебник для вузов. / В.С. Нерсесянц. – М., 2002. – 435 с.
8. Алексеев С.С. Проблемы теории и права: учебник / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1987. – 210 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права / О.Ф. Скакун. – Харків : Консум, 2008. – 656 с.
10. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
11. Єщук О.М. Поняття адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності / Єщук О.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law-property.in.ua/articles/-4-/125-2012-05-01-07-19-06.html>.